

Yttrande

2022-12-13

Miljödepartementet
103 33 Stockholm
m.registrator@regeringskansliet.se
Regeringskansliets dnr: M2022/01830

Handläggare:
Anna Hult

Dnr: 2022-02465

Yttrande avseende promemoria Lokal och regional klimatomställning

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas, har granskat innehållet i promemorian Lokal och regional klimatomställning.

Formas ställningstagande

En kraftfull politik för samhällets klimatomställning med ett tydligt sikte på de klimatpolitiska målen är av yttersta vikt. Det är angeläget att den kommande klimatpolitiska handlingsplanen blir verkningfull och ligger i linje med vetenskapen.

Formas välkomnar rapportens analyser och ser positiva på de förslag som presenteras under de fem övergripande områdena *Ledarskap för klimatomställning*, *Myndighetslyft*, *Kommunalt klimatlyft*, *Regionalt klimatlyft* och *Kompletterande förslag*. Formas anser att det är av stor vikt att fokusera på systemövergripande kapacitetsstärkande insatser och vill betona att kommuner och regioners organisatoriska kapacitet och förmåga är central i klimatomställningen.

Formas anser dock att förslagen med fördel kunde utgått från både territoriella och konsumtionsbaserade utsläpp. Att kommunerna och regionerna har begränsad rådighet över de konsumtionsbaserade utsläppen är inte tillräcklig motivering för att inte inkluderas. I flera fall har kommuner och regioner även rådighet över områden som spänner över både territoriella och konsumtionsbaserade utsläpp. Många kommuner och regioner jobbar idag med att sätta mål för både scope 1, scope 2 och scope 3 och har mål avseende konsumtionsbaserade utsläpp. Formas har finansierat flera forsknings- och innovationsprojekt som fokuserar på att utveckla kommuners och regioners genomförandekraft gällande konsumtionsbaserade utsläpp¹. Inom detta område behövs fortsatt nära samarbete mellan forskning och praktisk tillämpning lokalt och regionalt.

¹ Några projekt är exempelvis *Gemensamt utvecklande av vetenskapsbaserade processer och policyer för att kraftigt minska kommunala växthusgasutsläpp tills 2030*, Lunds universitet, 2019-2020. *Accelerera mot Agenda 2030: Planering och genomförande för minskade klimatfotavtryck på lokal nivå*, SEI, 2019-2021. *Minskade konsumtionsbaserade klimatutsläpp och jämlika (livs)villkor*, Avesta kommun, 2022-2023.

Nulägesanalysen i rapporten pekar på viktiga aspekter för att förstå kommuner och regioners möjligheter och hinder. Viktiga påpekanden är att kommuner idag har stora friheter gällande upphandling, planering och energieffektivisering och att det ofta är tydligt vad som behöver genomföras samt att goda exempel finns, men att klimatarbetet är fragmenterat, präglas av kortsiktig projektfinansiering och ofta anses ligga utanför kärnverksamheten. Det finns en brist på organisatorisk kapacitet och resurser är viktigt. Nedan följer Formas synpunkter på förslagen.

Ledarskap för klimatomställning

Formas är positiva till förslaget om en **nationell samordnare** för att öka takten i kommunernas och regioners klimatomställning. Det är väl beskrivet att det är av stor vikt att samordnarens arbete utgår ifrån befintligt arbete så som exempelvis Fossilfritt Sverige och Agenda 2030-samordnarens arbete. Formas anser att det förslag som ges på **nationell färdplan** kan vara ett viktigt verktyg. Här är det viktigt att det inte blir ytterligare ett dokument som skapar mer arbete för kommunerna. Det behöver som påpekas länkas samman med exempelvis det klimatavtal som Klimatkommunerna utarbetat och de klimatkontrakt som strategiska innovationsprogrammet Viable Cities driver.

Formas är mycket positiva till förslaget om ett **kompetenslyft** inom offentlig sektor och understryker att fokus bör vara på synergieffekter och en samhällstransformation i enlighet med målen i Agenda 2030. Det är viktigt med kunskapsunderlag kring hur synergieffekter kan uppnås, exempelvis hur åtgärder med god klimatnytta ger mervärden så som bättre folkhälsa till exempel genom gång och cykling i vardagen. Formas anser att det är angeläget att kompetenslyftet är väl förankrat i den senaste forskningen och bidrar till att aktörer på lokal och regional nivå i sitt vardagliga arbete också har en förståelse för hur de kan ta del av forskning och vara uppdaterade kring rådande kunskapsläge.

Myndighetslyft

Förslaget myndighetslyft består av fyra delar. Formas tillstyrker förslaget om att ökad **myndighetssamverkan** behövs och kan ges mer effekt genom tydliga uppdrag.

Myndighetssamverkan är nödvändig för att nå den systemövergripande omställning som krävs i samhället. Formas har idag flera regeringsuppdrag där vi samverkar med andra myndigheter så som i Rådet för hållbara städer och de nationella forskningsprogrammen om hållbart samhällsbyggande och klimat (se sida 65). Formas ingår även i flera sammanhang så som i Klimatkontrakten och i Euroepiska regionalfonden (se sida 65) där Formas saknar tydliga uppdrag men där Formas med sitt uppdrag behöver vara med och samverka för att bidra med kunskap som stärker den lokala och regionala nivån. Formas tillstyrker att ett tydligt och långsiktigt uppdrag inklusive förstärkta medel för att utveckla intern och extern myndighetssamverkan bör ges för att ge bättre förutsättningar att arbeta systemövergripande för att lokal och regional klimatomställning. Formas anser att den samordnande myndigheten bör kopplas till eventuell föreslagen nationell samordnare, alternativt till Rådet för hållbara städers kansli på Boverket.

Formas ställer sig mycket positiva till att **webbplatsen hållbarstad.se** utvecklas. Hållbarstad.se har potential att utvecklas till den enkla sökvägen in för lokal och regional nivå att enkelt samlat hitta myndigheternas utlysningar, stöd, riktlinjer och lärande exempel. För att webbplatsen ska kunna

uppnå den potentialen behövs dock mer resurser för att driva sidan. Den webbredaktör som idag jobbar med sidan samfinansieras av Boverket och Formas. Formas välkomnar en förstärkning av sidan för att kunna utveckla den till den kunskapsarena som föreslås. Det behövs resurser för att sköta webbdrift, kontinuerlig uppdatering av material samt dialog med målgruppen. Formas tillstyrker att en mer samlad plats för kunskap kan underlätta i länsstyrelsernas arbete gentemot kommuner och olika aktörers möjligheter att hitta och ta del av finansiering. Formas har stora möjligheter, om så önskas, att kunna bidra till att bygga upp en samlad plats för kunskap.

Formas ser positivt på förslaget om att etablera en **rådgivningscentral** för försöksverksamhet och understryker vikten av en bredd av experter inom flera sakområden. Rådgivningscentralen kan med fördel också breddas till att inte endast beröra försöksverksamhet. Myndigheterna i Rådet för hållbara städer skulle här kunna bidra på olika vis i rådgivningscentralen. Formas kan bidra med expertkunskap inom hållbarhetsfrågor och rådgivning gällande FOI-finansieringsmöjligheter nationellt och internationellt. Formas tillstyrker att rådgivningscentralen bör kopplas till webbplatsen hållbarstad.se.

För att arbeta med lokal och regional klimatomställning är det viktigt med tillförlitlig **statistik** som kan användas av många aktörer. Detta stärks även av en nyligen publicerad studie där forskare vid Linköpings universitet har granskat 13 500 vetenskapliga artiklar för att kartlägga vilka metoder som används för att mäta utsläppen av växthusgaser i atmosfären. Studien visar att mätmetoderna som används idag fungerar bra för forskning men de är inte anpassade för att utforma och utvärdera åtgärder för utsläppsminskningar i samhället. Det saknas mätmetoder anpassade för övervakning av hur olika utsläpp förändras över tid och för att veta om åtgärder fungerar som tänkt. Det saknas också metoder anpassade för den viktiga mellanstora landskapsskalan, utöver småskaliga punktmätningar och mätningar som ger storskaliga medelvärden för hektar till kvadratkilometrar. Detta skapar kunskapsluckor om lokala variationer och om hur utsläpp regleras och bäst kan minskas.² Formas anser det nödvändigt att utveckla klimatstatistiken och ställer sig positivt till förslaget om utveckling av klimatstatistik genom uppdrag till statistikmyndigheter.

Kommunalt klimatlyft

Formas är positiva till stöd för **klimatomställningsfunktion** i samtliga kommuner. Det är dock viktigt att detta stöd utformas så att klimatfunktionen integreras väl i organisationen och klimatfrågan hanteras systemövergripande. Det är av särskilt vikt att mindre kommuner inkluderas i stödet där behovet av personella resurser är som störst. Formas tillstyrker också förslaget om framtagande av **standardiserad redovisning** av klimatåtgärder och påverkan. Detta förslag bör även samordnas med det ovan om klimatstatistik om framtagande av standardiserad redovisning av klimatåtgärder och påverkan.

² [Critical method needs in measuring greenhouse gas fluxes](#) David Bastviken, Julie Wilk, Nguyen Thanh Duc, Magnus Gålfalk, Martin Karlson, Tina-Simone Neset, Tomasz Opach, Alex Enrich-Prast and Ingrid Sundgren, *Environmental Research Letters* 17. Publicerad online 20 september 2022. DOI: 10.1088/1748-9326/ac8fa

Regionalt klimatlyft

Formas delar bilden av att länsstyrelserna idag har begränsade resurser för att kunna arbeta strategiskt och proaktivt och arbeta sektorsövergripande och ge det stöd som kommuner är i behov av. Formas ställer sig därmed positiva till ett regionalt klimatlyft med förstärkt **uppdrag till länsstyrelserna** för att leda och samordna energi- och klimatomställningen samt till **regionala upphandlingsfunktioner** och regionala mobilitets- och tillgänglighetsfunktioner.

Kompletterande förslag

Gällande de kompletterande förslagen välkomnar Formas förslaget om en **kompetenssatsning för ökad kolbindning**. Formas har genom uppdraget om miljöanalyser publicerat två kunskapsöversikter på ämnet och skulle kunna vara till hjälp i en kompetenssatsning³. Formas har dock två synpunkter på förslaget. Det första är att det står att även andra åtgärder som är positiva för ökad inbindning av kol i skogsmark kan inkluderas i satsningen, som ökad reservatsavsättning, hyggesfritt brukande på fuktiga marker och så vidare. Formas anser att om även andra åtgärder ska inkluderas är det av stor vikt att det finns vetenskapligt stöd för att de andra inkluderade åtgärderna är effektiva. Om andra åtgärder ska inkluderas bör det vetenskapliga stödet för dessa redovisas. Den andra synpunkten är att det i två systematiska kunskapsöversikter som gjorts på ämnet framgår att det är i huvudsak koldioxid och lustgas som minskar vid återvätning. Även om effekten på den totala växthusgasbalansen (i koldioxidekvivalenter) är positiv finns det osäkerheter kring om utsläppen av metan verkligen minskar. Metanavgången kan snarare öka.⁴ De systematiska kunskapsöversikterna som gjorts styrker dock i övrigt det som står om återvätning.

Formas har inga synpunkter på förslagen om vägledningar för upphandling och utredning om hur stora energi- och effektanvändande verksamhet kan omfattas av tillstånds- och anmälningsplikt.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Johan Kuylenstierna, efter föredragning av forskningssekreterare Anna Hult. I beredningen har även avdelningschef John Tumpane deltagit.

Beslut om denna remiss har fattats digitalt och saknar därför nammunderskrifter.

Johan Kuylenstierna

Anna Hult

³ [Hur påverkas grundvattenmagasinerings av anläggning, restaurering och dränering av våtmarker? - Formas; Växtföljders påverkan på inlagring av organiskt kol i jordbruksmark - Formas](#)

⁴ Se Haddaway et al. 2014. Evaluating effects of land management on greenhouse gas fluxes and carbon balances in boreo-temperate lowland peatland systems. Environ Evid 3, 5. <https://doi.org/10.1186/2047-2382-3-5> samt Bussell J, et al. 2010. How do draining and re-wetting affect carbon stores and greenhouse gas fluxes in peatland soils. Review, CEE review 08–012 (SR49), Collaboration for Environmental Evidence. <http://www.environmentalevidence.org/SR49.html>